

Erkenningsnummer P 802006

België-Belgique

P.B.

3300 Tienen1

2/3954

*Tijdschrift voor
Heemkunde
Folklore
Oudheidkunde*

Alpaidis

Anno XLVI nr. 180 3/2010
driemaandelijks september, oktober, november

Afgiftekantoor 3300 Tienen 1

Inhoud

'In de Refugie van de elf duysent Maegden' 1748, de hoeve Vandermolen (Maurice Dodion en Wasily Pedjko)
De beschermde monumenten van Hoegaarden

Inhoud Familieschoon LI (2010), nr. 33 (NR), september 2010

In memoriam hoofddeken Georges Sweerts (1919-2010)

Een echtelijke ruzie te Hoegaarden (Dr Gilbert Vandenbempt)

Uitnodiging-Invitation Généatica 2010 Wavre 9/10-10-2010

De hoofddekens van de 'Edele Confrérie der V Notabele Geslachten van Hoegaarden' (1741) (M. Dodion)

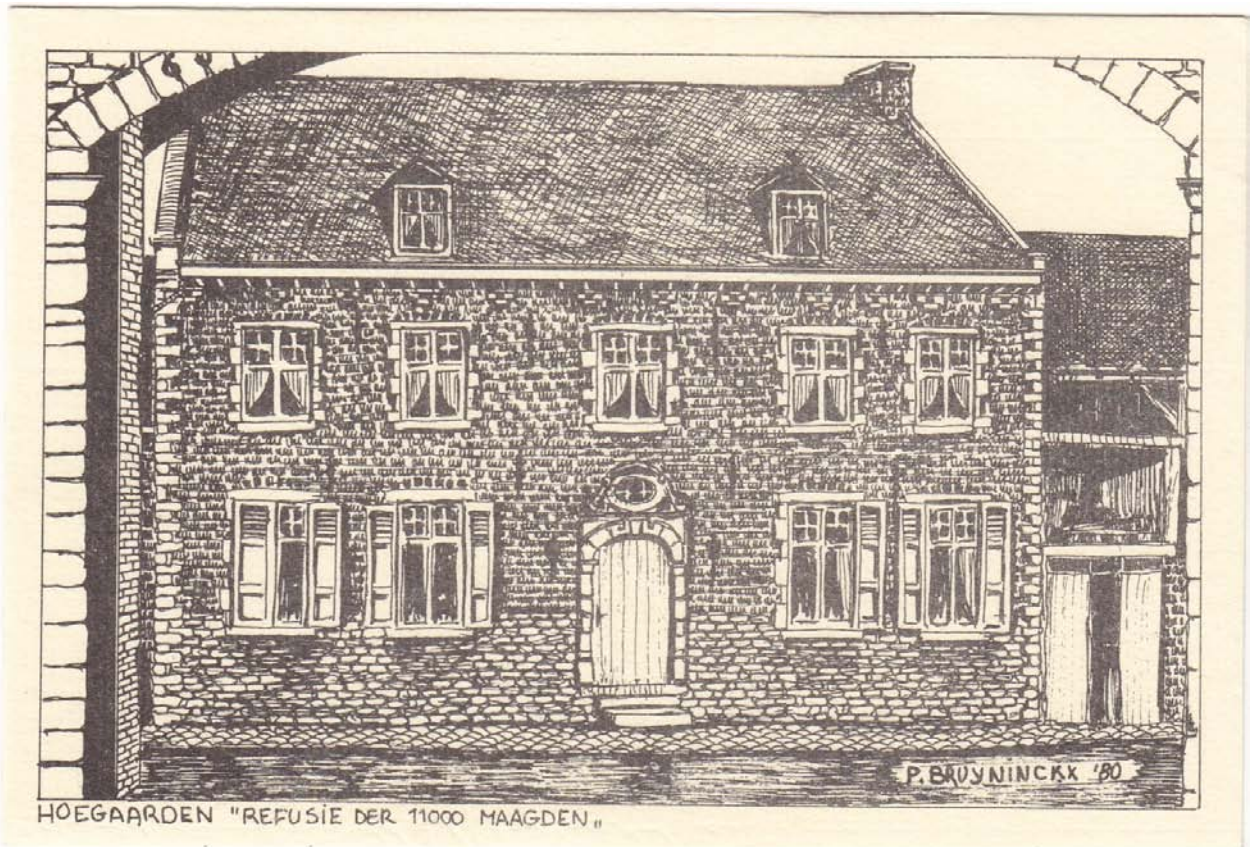
De regentiedag van 9 oktober 2010 en aanstelling Miel Van Nerum tot nieuwe hoofddeken van de confrérie

Ver. Uitg. E. Grooten, Residentie Beatrijs 169, 3300

‘In de Refugie van de elf duysent Maegden’ (1748), de hoeve Vandermolen

Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Een voorbeeld van Haspengouwse vierkantshoeve of gesloten hoeve

Gewoonlijk rechtover de ingangspoort (soms ook aan een der zijkanten) staat het zeer ruime woonhuis; de prachtige omlijste ingangsdeur in het midden met twee vensters links en twee rechts, op de verdieping, 5 vensters; een schoon schaliëndak met dikwijls drie dakvensters; in de gevel van het huis, onder de dakgoot zijn er vele kleine vierkante luchtgaten voor de zoldering, die ook dienst deden bij herstellingswerken van dak en gevel. Deur, vensters, luchtgaten zijn alle omlijst in witte steen. De onderbouw van het huis is in witte steen, de rest in oude baksteen. Om het vierkantgebouw te sluiten, hebben we rechts en links de grote schuur en stallen en desnoods de lokalen voor de brouwerij die ook in annex kunnen staan.

(J. Vander Velpen, Geschiedenis van Hoegaarden, 1959)

Gesloten hoeve “In de Refugie van de elf duysent Maegden 1748. Opschrift in het gehistoriseerd reliëf - St.-Ursula en de 11.000 maagden – boven de segmentbooginrijpoort, die toegang verleent tot het binnenhof. Woonvleugel van bak- en zandsteen (plint, regelmatige hoekkettingen)

voorzien van rechthoekige vensters voorheen kruisramen) en een fraai, van 1739 daterend korfboogdeurtje, met rechte kroonlijst waarmee het ovaalrond bovenlicht door volutes verbonden is. Stallingen en overige dienstgebouwen eveneens uit de XVIII eeuw, doch enigszins verbouwd.

Op de hoek staat de "Refugie der 11.000 Maeghden" Pastorijstraat 47 waaraan het blok zijn naam ontleend.

(Bouwen door de eeuwen heen, Inventaris van het Cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur/deel I/Provincie Brabant/Arrondissement Leuven.)

„In de refugie der 11.000 maeghden” te Hoegaarden wordt gerestaureerd

Eind deze maand, begin oktober, begint architect Hugo Nicolaes volledig rond te zijn met het restauratiewerk van de hoeve. In de refugie van de elf duizent maeghden te Hoegaarden. Wanneer de Rijksdienst voor Landschap en Monumentenzorg zijn akkoord geeft en de subsidie-geling vast verloopt — wat wel een ander paar mouwen zal zijn — kan vrij snel met de werken worden gestart. Deze werken aan een geklasseerde typische Brabantse hoeve uit de eerste helft van de 18de eeuw, hebben een drievoudig doel: de restauratie van het oude complex, een functionele herinrichting van een aantal delen en de bescherming van het gebouw voor de toekomst. In een tweede fase zal op de binnenhoof een zekere „verminking” worden hersteld, het heropbouwen van de vroegere paardenstallen. De opdracht tot deze omvangrijke werken dateert al van zes jaar geleden en gaat uit van de huidige bewoners, de familie Cyriel Van der Molen.

Woning, inprijsport en muren langsheen Pastoorij en Pannestraat worden volgens de stijl van vroeger gerestaureerd. Het oude hofje langs de Pannestraat, dat er veel later is bijgekomen dan de rest van de hoeve, verdwijnt en wordt opnieuw verslagen door een blinde muur zodat dat oorspronkelijk het geval was Monumentenzorg is gekant tegen het sandstralen op gevaar af de stenen te beschadigen. Vandaar dat architect Nicolaes opteert voor het kussen van de muren met water of

zamen, het is de bedoeling de muren te schilden van mossen en vuil, maar niet van de weer splinternieuw te maken. De beplantingen die zullen moeten worden gebruikt, zullen de kleur hebben van de witte Go-bertagemeenten, zoals die ook wordt aangetroffen in deze hoeve. De rozen zullen worden egevoerd met een witte kalkmörtel.

Het heeft intussen de inprijsport blijkt nog in een zodanige goede staat te zijn dat daarvan weinig of niets moet worden ge-

maakt. Wel zal de houten inprijsport volledig worden vernieuwd.

In de woning gebouwd een aantal kleine functionele verbouwingen. Maar ook vroeger de graansluis bevond, zijn tussen de twee wereldoorlogen in de slaaphuizen uitgerust met lichte scheidingwanden, het is daar dat kleine functionele verbouwingen zullen worden aangebracht. Lange de zijkant van de achterzijde van de woning zal het patroon van de kleine vensters worden verwerkt in een groot raam. Voor het houtwerk dat meestal zal moeten worden vervangen zal volk eik worden gebruikt die niet gevoerd wordt.

Stallingen

Waar woonhuis en inprijsport als esthetisch zeer waardevol kunnen worden beschouwd, kan dat niet worden gezegd van de stallingen, aldus architect Nicolaes. Deze stallingen zullen worden gerestaureerd volgens de nieuwe functie van opslagplaats die hen zal worden toebedeeld. De houthouder verbergt zodat de lokale ruimte en de originele spijkconstructie meer tot hun recht komen, er zal ook worden gewerkt met een natuurlijke verlichting.

De oude paardenstallen die voor een tiental jaren werden afgebroken, nog voor de klassering van de hoeve hebben volgens architect Nicolaes een „verminking” achtergelaten op de binnenhoof. De verminking zal hij wegwerken door het optrekken van een gebouw in dezelfde stijl van vroeger, maar met gebruik van moderne materialen, zodat het onderscheid tussen oud en nieuw duidelijk wordt. De moderne bouwmaterialen zullen wel sterk gebruikt. Monumentenzorg gaat akkoord met het voornemen van dit project dat in fase de tweede fase vormt van de algemene restauratiewerken.

De restauratie heeft ook tot doel het hele complex voor de toekomst te beschermen door om het aanbrengen van hanggaten, een onderzoek van de funderingen daar waar de muren scheefgezet zijn en het beschermen van het hout tegen insecten.

Architect Nicolaes raamt de kosten van de eerste fase alleen op 4 à 5 miljoen, waarvan een en bij 30% ten laste van de eigenaar. De grote vraag is hoe lang de procedure tot betoelaging vanwege de overheid zal aanlopen, vooral andere projecten van privé personen inacht.

De hoeve, in de refugie van de elf duizent maeghden is niet in één dag gebouwd. Het oudste gedeelte lijkt volgens architect

Het woonhuis (1739) met vlak eraanst wellicht het oudste gedeelte van deze typische Brabantse vierkante hoeve. (vvt)

Nicolaes een gebouwtje links van het woonhuis te zijn. Het woonhuis zelf dateert van 1739, versij in het relief boven de inprijsport het jaartal 1748 prijkt, benevens het beeld van Sint-Ursula.

De legende verhaalt dat 11.000 maagden samenleefden in strenge orde maar op een dag overvallen werden door rovers. De werden verjaagd door Ursula.

de, dochter van een Engelse koning. Het aantal van 11.000 ligt wel schromelijk overduidelijk ten gevolge van een verkeerde interpretatie van „11.000” waar de „11” staat voor „Mar-tius” en niet voor „Mille”. Hoe deze hoeve aan die benaming is geraakt is niet erg duidelijk.

Volgens bepaalde geschiedbronnens zou het wat te maken hebben met het feit dat het Hoe-

gaards kapittel een tijd lang afhankelijk was van het Keulse domkapittel. Ursula is de patroonheilige van deze Duitse stad.

Nog een pikant detail, het woonhuis van deze vierkante hoeve werd gebouwd door Van der molen, brouwer en schepen. De huidige eigenaar heet ook Vandermolen. BMC'er en raadslid. (vvt)

De monumentale inrijport (1748) met de beeltenis van Sint Ursula, waaraan de legende van de 11.000 maagden wordt gekoppeld. (vvt)

(Het Nieuwsblad 14.09.1982)

De legende van de Heilige Ursula¹ en de ‘Refugie der 11.000 maagden’

Het historisch bewijs van haar bestaan, en zeker van haar metgezellinnen is te verwaarlozen. Van haar legende waren verschillende versies in omloop. Het verhaal staat ook in de middeleeuwse verzameling, de *Legenda Aurea*.² Wij laten één versie volgen.

‘Een zekere koning Deonotus, een vrome man, woonde in Bretagne met een even vrome echtgenote. Zij verlangden hartsgrondig naar een zoon om hen op te volgen in hun aards koninkrijk. Maar God beschikte het anders. Zij kregen een dochter, Ursula. Zij was door de natuur rijkelijk bedeeld en ze werd in weelde en rijkdom opgevoed aan het Koninklijke hof. Zij liet er zich echter niet door misleiden, maar gaf vanaf haar prilste jeugd al blijk van een bewonderenswaardige wijsheid. Aardse goederen mispreef zij en dag en nacht bracht zij door met bidden en mediteren. Dat alles nam natuurlijk niet weg dat haar schoonheid in heel het land gekend was en bewondering afdwong. Zo kwam het dat de enige zoon van een heidense koning op Ursula verliefd werd, alleen maar door de geruchten over haar schoonheid. Zijn heidense vader was blij dat zoonlief eindelijk dacht aan de toekomst van het geslacht. Hij liet dus toe dat zijn zoon boodschappers naar Ursula stuurde met rijkelijke geschenken. Zij moesten Ursula vooral een luisterrijke bruidsschat gaan voorspiegelen bestaande uit steden, landerijen, vloten zeeschepen, de koningskroon, kortom alle geneugten van de wereld. Zij mochten alleen maar overgaan tot bedreigingen als zij weigerde om de geschenken aan te nemen.

Na een lange reis kwamen de boodschappers bij Deonotus aan, die een rustige oude dag doorbracht bij zijn onderdanen die hem op handen droegen. De boodschappers deden getrouw hun werk, zij bezorgden de koning een kopij van hun redevoering en wachtten op de uitslag. Ondertussen verspreidden zij in het geniep het venijn van de bedreigingen. Dan begon de koning te twijfelen. Zou hij zijn aan God toegewijde dochter overleveren aan die barbaren of zou hij weerstand bieden aan een sterker leger dan het zijne en zijn land en mensen zien ten onder gaan?

Ursula zag de verwarring bij haar vader en tijdens haar nachtelijk gebed zag zij haar toekomstig lot in een visioen. Zij zag het getal van haar gezellinnen en ook dat zij de martelarenpalm zou ontvangen. Zij vertelde haar vader dat hij moest ingaan op het verzoek van de boodschappers, maar dat hij eisen moest stellen. Haar vader en de koningszoon zouden tien jonge en mooie adellijke maagden uitkiezen en aan hen en Ursula elk duizend maagden geven. Gedurende drie jaar zouden zij mogen doen wat zij wilden op elf boten, gebouwd in opdracht van Deonotus. Daarna zouden zij zich verlaten op de Goddelijke Voorzienigheid. ‘Niemand zal de ring die de Heer mij geschonken heeft kunnen breken’, voegde Ursula aan haar betoog toe. De koning was opgelucht. Hij stelde zelf nog de bijkomende eis dat de koningszoon zich moest bekeren en zich die drie jaar bekwamen in de christelijke leer.

In beide landen werden de maagden verzameld en de boten gebouwd. De vloot koos zee en ze voeren weg. Nu eens voeren ze in gesloten rangorde,

¹ De geschiedenis van de 11.000 maagden wordt verhaald in twee Latijnse teksten, waarvan de oudste geschreven is in de 10de eeuw. Beide verhalen komen perfect overeen.

² De ‘Legenda Aurea’ is een verzameling van heiligenlevens, bijeengebracht door de dominicaan Jacobus de Voragine in de 13de eeuw;

dan weer allemaal afzonderlijk. Zij simuleerden een vlucht, een zeegevecht, en zij oefenden zich in alle mogelijke situaties.

Toen het derde jaar naderde werd de huwelijksdatum vastgesteld door de ouders van Ursula en de jonge koningszoon, die nog altijd even verliefd was op haar.

De vloot legde aan in Keulen. Daar kreeg Ursula het nachtelijke bezoek van een engel die haar zei naar Rome te gaan en dan terug te komen naar Keulen, waar haar de martelaarspalm wachtte. Bij dageraad vertrokken ze voor de lange reis en toen ze weerkeerden waren de Hunnen juist bezig Keulen te belegeren. Nauwelijks hadden de maagden hun boten verlaten of ze werden overvallen en barbaars afgeslacht. Ursula hief haar ogen ten hemel gericht en glimlachte naar haar Echtgenoot. Toen de woestelingen haar wilden neerslaan werden ze getroffen door haar schoonheid. Hun aanvoerder was direct smoorverliefd en zei: 'Als je mij gesmeekt had medelijden te hebben, ik zou aan geen enkele van je gezellinnen kwaad gedaan hebben. Maar troost je, lieveling, en verheug je over je lot, want je hebt behaagd aan de overwinnaar van Europa, diegene die het Romeinse rijk op zijn grondvesten heeft doen trillen. Je bent waardig bevonden mijn echtgenote te worden.' Ursula duwde hem weg en belasterde hem. Onder een regen van pijlen viel ze dood neer.

Tot daar de legende. Sommige teksten spreken van elfduizend maagden, andere geschriften hebben het over elf. De oudste teksten spreken over elfduizend maagden ofwel over maagden in het algemeen, nergens maken ze melding van elf maagden. Dit gebeurde pas in de 10de eeuw. In de 19de eeuw heeft men willen aantonen dat door een foute interpretatie van de afkorting *XI.M.V.voor undecim (elf) martyres(martelaren) virgines (maagden)*, men altijd '*undecim milia virginum*' gelezen heeft.

Maar dit gaat ook niet op omdat men nooit schreef '*martelaressen maagden*', maar altijd '*maagden martelaressen*'. Wat het streepje boven de *XI* betreft, ofwel wordt daardoor aangeduid dat de letter voor een cijfer moet genomen worden, ofwel dat het cijfer moet begrepen worden als zoveel duizendtallen.

Een andere verklaring verwijst naar de naam van één van de elf maagden, Undecimillia. De naam betekent 'de kleine elfde', waarschijnlijk iemand uit het gezelschap die deze bijnaam kreeg omwille van haar gestalte. Die naam is later foutief als elfduizend vertaald. Een paus Cyriacus, waar in het verhaal sprake van is, heeft niet bestaan.

En toch zijn de namen van de elf maagden bekend! Hoe is het mogelijk dat de auteur van de legende, die zo gesteld was op het pittoreske, geen gebruik heeft gemaakt van de namen van Martha, Saula, Briccola of Britula, Gregoria, Saturnina, Sabatia of Rabacia, Vinnosa, Sentia, Palladia, en alleen maar Pinnosa en Ursola of Ursula bij naam heeft vernoemd?

En zo schreef François Haumont de legende:

'Het was 'n optocht van jonge dochters, gekomen uit Ierland, Engeland, Scandinavië, Gallië en Duitsland. Het was een fraaie witte groep, die langs de boorden van de Rijn trok, den tijd kortende door gezangen, lachen en gebeden.

Allen waren slanke maagden uit het Noorden met lange haartressen; de ene, al groot, droomde met liefde van Rome, maar er waren er ook kleine: Babilla, Juliana, Victorina en Dorothea genaamd. Men vond ook in de stoet Cordula, afkomstig uit Vlaanderen en zo schuchter dat haar stem trilde.

Memling toont ze ons, kinderlijk en zacht, met vertrouwen onder de mantel van Ursula schuilend. Is het niet dichtelijk zich die maagdelijke groepen in te beelden, die de oude stroom der Nibelungen opvoer in lichte schuiten met gezwollen zeilen?

Iedere avond schuilde men in een insprong van de oevers van het water. De maagden sliepen. 's Morgens vertrok men dan verder en op de maat van de riemen klonk het gebed van hun reine zielen hemelwaarts.

In Bazel aangekomen trok men in een lange stoet naar Rome, al over de woeste bergen en langs diepe valleien.

Gans Italië kwam verrukt toegelopen, en de Heilige Stad opende met vreugde haar poorten. De Paus verliet zijn paleis en kwam op het Forum en zegende de engelachtige schare die tot hem kwam. Het was paus Cyriacus, die gedurende de nacht door een Engel verwittigt, hen tegemoet trok. De hemelse afgezant had hem veropenbaard dat hij met de Maagden de marteldood zou sterven in vreemde streken. Hij zegde vaarwel aan zijn opperste waardigheid en vergezeld door verschillende bisschoppen, waarover hij beschikte, volgde hij de Maagden wanneer deze naar hun haardsteden terugkeerden.

Maar hoewel Rome al Christen was, verbleven er nog machtige heidenen. Twee legerhoofden Maximus en Africanus, aangedreven door de haat tegen deze kleine Christin, zonden een bode naar Julius, koning der Hunnen, hem vragende zich te Keulen te bevinden met zijn soldaten en er bij hun doortocht de Maagden te vermoorden.

En zoete vreugde was in de harten van de Maagden gedaald bij de terugkeer. Men vond te Bazel de vloot weer en men daalde stroomafwaarts naar het Noorden. Klokkentorens, lachende steden, frisse dorpen volgden elkaar op. Het was onnodig te roeien, zachtjes dreef men vanzelf vooruit. De elfduizend Maagden bewonderden in verrukking de heerlijke natuur. Des morgens doenden de oevers uit de nevelen op en de dochters van de Rijn waren Engelen geworden, gezonden om hun reis te besturen.

En eensklaps zag men Keulen weer: de heilige stad, waar de lichamen van de drie Wijzen rustten, vertoonde zich in al hare heerlijkheid, en gelijk men de laatste zwenking van de stroom omvoer, zag men ten Noorden van de stad een andere vloot: het was Ethelred, Ursula's verloofde, die, tot het christendom bekeerd, en in een droom had vernomen dat de Maagden te Keulen zouden gemarteld worden, gekomen was om met de palm der overwinning te behalen. Hij was vergezeld van zijn zuster Florestina, die zich ook aan God wilde toewijden en van zijn nicht Constancia, die zich na de dood van haar verloofde, gans aan de Heer had geschonken.

In vreugde ging men aan wal om de relikwieën te vereren en de stoet trok tempelwaarts, lofzangen zingende.....

Maar de stad was door de Hunnen bezet en zich op de Maagden werpende, vermoordden zij ze allen. Ethelred stierf op zijn beurt, terwijl hij probeerde de Maagden te beschermen. Wankelende zegende de paus de jonge dochters. Ursula bleef alleen rechtstaan in gebed de ogen ten hemel richtende. Het opperhoofd der Hunnen, die ze bemerkte, verrukt door haar schoonheid, bood haar zijn hand aan, om haar nopens het verlies van haar gezellinnen te vertroosten. Maar de jeugdige heldin verstootte hem.

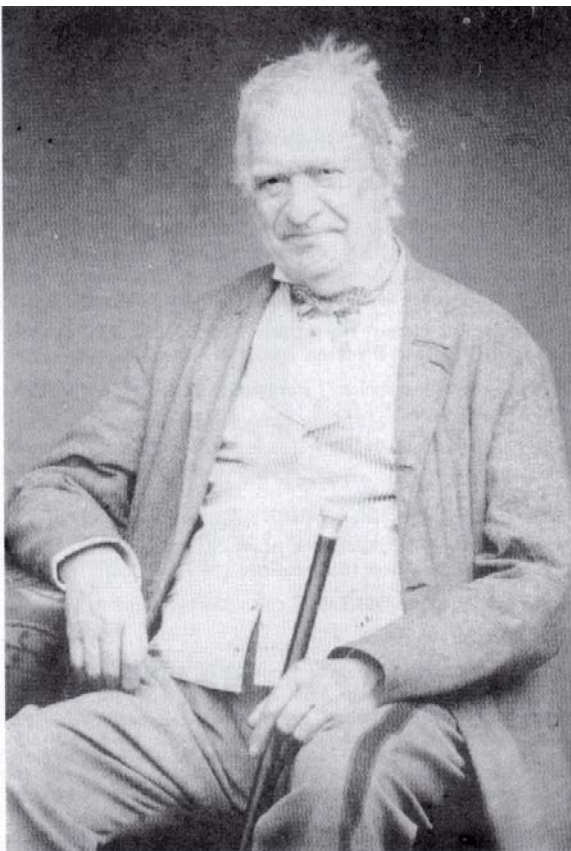
En spotlachende, na zijn blanke sluier om zijn arm gewonden en zijn helm op zijn hoofd te hebben gedrukt, doorstak hij haar met een pijl.

Cordula, de jonge Vlaamse Maagd, niet willende sterven, had zich uit vrees geheel de nacht in een schuut verborgen. Het arme kind weende tot aan de morgenstond, maar dan gans veranderd sprong zij op en haar zusters niet willende verlaten, liep zij de beul tegemoet en stierf als haar lotgenoten.

Ziedaar, schreef de heer Haumont, het mooie verhaal, ons voorgesteld door de Godsvruchtige schrijver van "La Légende dorée" en waarvan ons de pachthoeve van de heer Vandermolen herinnert.'

Zo vertelde François Haumont (Hoegaarden 1825-1910) de legende van de heilige Ursula en haar volgelingen. François Haumont was de zoon van Jean Haumont en Albertine Stockmans en volgde zijn vader op als gemeenteontvanger. Kortweg "Sus" genaamd bewoonde hij het nu verdwenen ouderlijk huis "Sint-Nicolaes" op de Houtmarkt. Hij was dichter en onderwijzer. In 1845 opende hij in zijn huis een school die 25 jaar heeft bestaan. Hijzelf gaf er tweetalig onderwijs en zijn pedagogische methode werd zelfs vanuit de universiteit gevolgd. Zijn oom Jean, eveneens te Hoegaarden geboren en gestorven schreef vier filosofische verhandelingen over kunst, wetenschap en taal, waarmee hij een plaats veroverde in de "Biographie Nationale".

Deze versie van de legende van de H. Ursula verscheen in "Ons Thienen" in de loop van het jaar 1930, toen Sus al twee decennia overleden was.

Jean Haumont (1797-1871)

Albertine Stockmans (1792-1878)

François Haumont met leerlingen (ca. 1860)

Het huis Haumont rechtover de kerk

Hoe wordt Ursula afgebeeld?

Op devotievoorstellingen staat ze als jonge maagd met een pijl, het wapen waarmee ze werd vermoord;
 Ze was dochter van de koning van Bretagne, daarom draagt ze ook een kroon en een mantel gevoerd met hermelijn. Ze staat er ook, net als de 'Mantelmadonna', met haar mantel aan beide zijden uitgespreid om een schuilplaats te bieden aan een aantal meisjes;

wat betekent dit eekhoortje
 op de schouder van de prinses?
 Is dit de sleutel van het geheim?

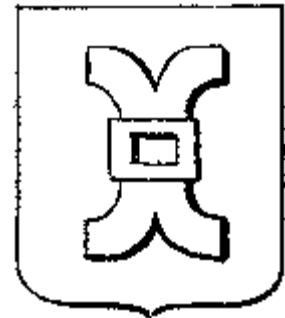
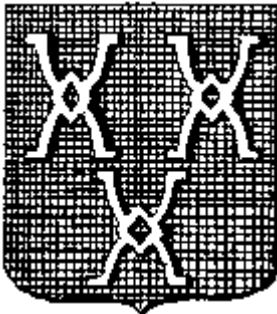
De H met erachter het molenijzer,
 Of hebben we te doen met twee
 molenijzers?

Rikus Godefridi en Oscar Vandermolen (1873-1935)
 Bij het rustaltaar voor de processie

Een molenijzer

Een molenijzer als familiekenmerk kan er op wijzen dat de (voor)ouders molenaars waren, maar er is meer!

Het kan ook zijn dat de familie in het bezit was van het molenrecht, of het stapelrecht had op het graan (meel).

En het molenijzer is ook een weergave voor het schepenambt dat de gebruiker uitoefende; het molenijzer geldt immers als een teken van recht!

kroon op het hoofd, pijl door de borst

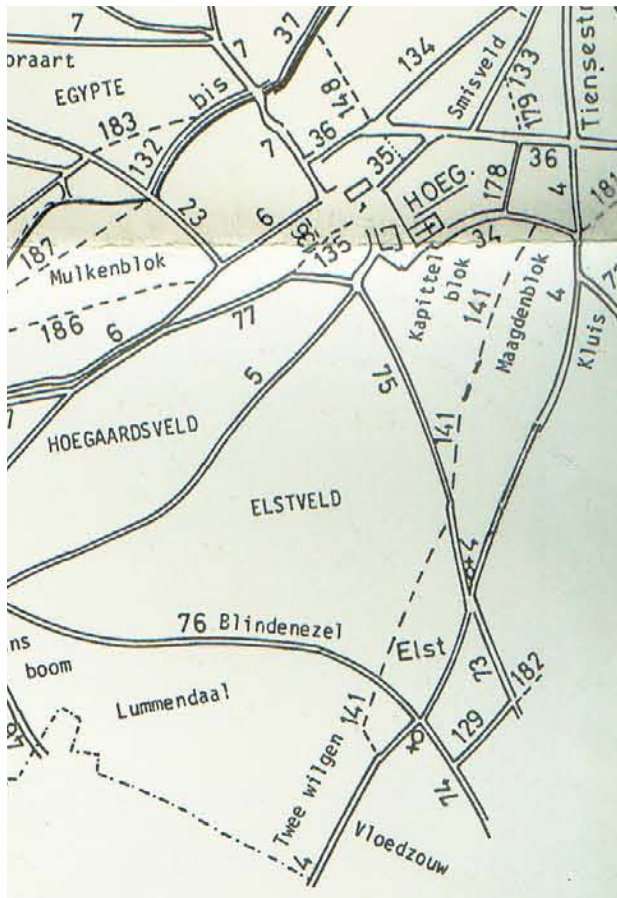
vijf maagden met hoofddoek (gewone jonge vrouwen)

vijf maagden met kroon (koningsdochters)

3- Maagdenblok en Refugie van de 11.000 maagden?

De politieke betekenis van de ligging van de hoeve

(Toponymische kaart, detail)

He Maagdenblok waarop de hoeve der 11.000 Maagden gebouwd werd wordt vermeld in 1582 als *'delff duijsent maechden landt'* en in 1679 als *'die landen toebehoorende aen die kercke van die elf duijsent maeghden tot Luijck'*

Op de kaart het *Maagdenblok* met de hoeve tussen de *'voetweg naar Lummen'*, de *'Elstweg'* (nu *'Neskensstraat'*) en de Pastorijstraat

De hoeve ontleent haar naam aan het perceel grond waarop ze staat. Dit zogenaamde *'Maeghdenland'* was van de pastoor van de 11.000 Maagdenkerk van Luik.

Een *'refugie'* was gewoonlijk de naam die gegeven werd aan een goed in de stad, eigendom van een abdij of klooster op het platteland; deze huizen dienden als toevluchtsoord voor de communautiteit in tijden van onveiligheid. Ze werden ook gebruikt als tijdelijke verblijfplaats voor kloosterlingen die in die stad studeerden of als logement voor kloosterlingen op missie...

Verwijst deze steen op de toegangspoort hiernaar? Waarom dan? Was het maagdenblok bebouwd voor de hoeve Vandermolen er kwam? Stond er, al of niet verlaten, een huis dat toebehoorde aan het klooster van de 11.000 Maagden? Te Leuven was er alleszins dergelijke kloostergemeenschap.

Denken we er ook aan dat het kapittel van Hoegaarden afhing van het domkapittel van Keulen. En Keulen is niet alleen de stad met de relieken van de Drie Koningen, maar ook de stad van de H. Ursula en haar Maagden!

Het blok waarop de hoeve der 11.000 is gebouwd was voorheen van de S. Ursulakerk of 11.000 Maagden kerk van Luik, vandaar de naam van de hoeve.

Het onrechtstreekse bewijs vinden we toevallig in 2 verklaringen afgelegd in 1778:

-Declaratie afgelegd door Peter Goossens op 25 maart 1778 voor notaris J.B. Hubens³

Peter Goossens, wonende te Hauthem en ouder dan 65 jaar legt volgende verklaring af voor sieur Henricus Struys en laat de verklaring acteren door notaris J.B. Hubens.

Peter Goossens verklaart dat hij gedurende twee achtereenvolgende jaren heeft gewoond bij sieur Servatius Sweerts zaliger, de schoonvader van Struys, en hem gediend heeft in zijn woonhuis te Hoegaarden als paardenknecht en labeurman tot half maart, direct na de dood van genoemde Sweerts in de oogstmaand van het jaar 1737⁴ en hij heeft zijn dienst beëindigd op half maart 1738. Die twee jaren heeft hij nooit gewerkt op **een stuk van 9 à 10 dagmalen van den pastoor van Sint Ursula of de 11.000 Maagden te Luik⁵**, gelegen op de Kouterhof. Hij zegt te weten dat hij het altijd heeft weten bewerken door de knechten van Struys en dat deze het gekregen had van zijn schoonvader. Hij is zeker van deze verklaring omdat hij voordat hij bij Sweerts in dienst was, hij in Hauthem woonde bij de huidige meier Collart en dus bijna dagelijks passeerde aan het stuk land.

-Declaratie afgelegd door Bernard Vandermolen op 28 maart 1778 voor notaris J.B. Hubens⁶

Bernard Vandermolen van Hauthem legt een gelijkaardige verklaring af ten gunste van sieur Struys voor notaris J.B. Hubens.

Bernard Vandermolen is twee jaar handwerker geweest bij Sweerts. Hij heeft er allerlei werkzaamheden vervuld zoals helpen in de oogst op het veld, pikken van graangewassen en ze binnenhalen, helpen in de zaaitijd... Hij is er in dienst getreden samen met Peter Goossens in de oogstmaand van 1737.

Hij weet zeker dat het stuk land niet van Sweerts was, maar wel van Struys, die het van zijn schoonvader had⁷.

Na de dood van Sweerts heeft hij de granen, de paarden, enkele huismeubelen en andere zaken helpen vervoeren uit het sterfhuis naar het huis genaamd '*het Convent*', waar de weduwe van wijlen Sr. Servaes Sweerts zich had teruggetrokken ('*geretireert*')

In het sterfhuis waren twee zonen aanwezig: Servatius en Hubertus

De rijke brouwer-pachter, schepen en kapelmeester Henri Struys (1710-88) uit Hauthem trouwde met Maria Elisabeth Sweerts in 1735;

Haar ouders waren Servaes Sweerts (1670-09.08.1737) en Catharina Peeters (1672-1741), de stamouders van de V Geslachten, die na hun huwelijk in 1700 op de Paradijshoeve woonden en vanaf 1727 in de hoeve Flemalia (aan de Grote Brug)

Vanwaar de aanduiding 'In de refugie' komt, is voorlopig niet duidelijk. Alhoewel!

³ RAL, Notariaat Brabant, Hoegaarden, notaris J.B. Hubens, reg. 11986, nr. 12

⁴ Sweerts overleed op 9 augustus 1737, volop in de oogstmaand

⁵ Zie Kempeneers, Toponymie van Hoegaarden, die het vermeldt in 1582

⁶ RAL, Notariaat Brabant, Hoegaarden, notaris J.B. Hubens, reg. 11986, nr. 15

⁷ Die 9 à 10 dagmalen op de Kouterhof van de pastoor van S. Ursula of de 11.000 Maagden

Bij de restauratiewerken waren er aanduidingen dat de plaats al vroeger bewoond was. Het is dus best mogelijk dat er een refugiehuis van een kloostergemeenschap met die naam geweest is in vervlogen tijden

STREEKNIEUWS 06.01.1989. Nieuwsblad B4

Hoegaardenaar restaureerde de „hoeve van de elfduizend maagden”

RESTAURATIE

HOEGAARDEN — Eigenaar Cyriel Vandermolen restaureerde met eigen centen zijn statige 18de-eeuwse geklasseerde hoeve op de hoek van de Pastorijstraat, de Tommestraat en de Koning Albertlaan in Hoegaarden. Hij bleef jarenlang wachten op staatssubsidies voor de restauratie van zijn „Elfduizend Maagden”.

Houthandelaar en bosontginster Cyriel Vandermolen, tevens schepen van openbare werken in Hoegaarden, is geboren en getogen in de „Refugie der Elfduizend Maagden”. Zo staat het gebouw beschreven in historische documenten. Ook zijn ouders en voorouders sleien hun leven in de hoeve. De toegangspoort vermeldt 1748 als bouwjaar, maar Vandermolen is ervan overtuigd dat de hoeve verrees op de puinen van een vroegere nederzetting.

Tien jaar geleden zette de Commissie voor Monumenten en Landschappen het gebouw op de lijst van beschermde monumenten, zonder dat Vandermolen daarom vroeg. Hij kante zich trouwens tegen bescherming omdat verbouwings- of restauratiewerken van dan al heelwat meer administratieve rompslomp zouden vragen. De hoeve van het gesloten type, bevond zich toen in lamentabele toestand.

Vandermolen diende een restauratiedossier in. Het duurde acht jaar eer hij instandhoudingswerken mocht laten uitvoeren. De eigenaar kwam tot de bevinding dat die niet zouden volstaan om het gebouw van het verval te redden en besloot met eigen middelen een volledige restauratie uit te voeren. Hij deed dat wel konform de richtlijnen van Monumenten en Landschappen, maar kreeg geen subsidies. Woonhuis, stallen en schuur hebben momenteel hun oude charme herwonnen. Rode bakstenen zijn aan ramen en deuren afgesond met witte zandsteen. De „Elfduizend Maagden” lijkt weer voor een paar eeuwen gezond.

Legende

Bij een eerste reeks verbouwingswerken in 1984 stuitte de eigenaar in een verborgen schoorsteen op bronzen helmstukken en twee stenen potten. Die staan te kijk in het Hoegaardense gemeentehuis. Hij besluit uit te vinden dat al veel eerder dan de 18de eeuw de plaats bewoond was.

De link is meteen gelegd naar de Elfduizend Maagden. Cyriel Vandermolen diept de legende op als zouden in de vijfde eeuw een Britse koningsdochter Ursula en elfduizend jonkvrouwen een pelgrimstocht hebben gemaakt naar het Heilig Land. Attila en zijn Hunnen vermoorden ze nabij Keulen. Ursula werd heilig verklaard. De imposante hoeve in Hoegaarden werd naar die legende genoemd. Boven de toegangspoort prijkt een steen waarop Ursula met enkele maagden onder haar mantel staat gebeiteld. Vandermolen weet wel niet waar de benaming „Refugie” vandaan komt. Hij vermoedt dat de hoeve ooit dienst deed als uitwijkplaats voor mensen op de vlucht voor de goddiensoorlogen. (BE)

Hoegaardenaar Cyriel Vandermolen maakte van een vervallen hoeve een fraaie woonst. (Foto COL)

(Het Nieuwsblad 06.01.1989)

De hoeve van Cyriel werd begin van de jaren 1970 door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en landschappen op de lijst van beschermde monumenten geplaatst.

Cyriel had er niet om gevraagd en was er niet mee opgezet omdat de gebouwen dringend onderhoudswerken en restauratie nodig hadden. Door de bescherming van hogerhand was de eigenaar niet meer vrij om te werken aan zijn patrimonium. Meer nog, de administratieve rompslomp maakte dat ook dringende ingrepen niet zomaar direct konden gebeuren.

En inderdaad was zijn dossier voor instandhoudingswerken acht jaren onderweg alvorens de werken mochten uitgevoerd worden.

Cyriel heeft de volledige restauratie van de hoeve met eigen financiële middelen laten uitvoeren. Hij heeft geen subsidies gekregen, maar de restauratie heeft hij wel volgens de richtlijnen van Monumenten en Landschappen laten realiseren.

Bij de eerste reeks verbouwingswerken werden sporen van vroegere bewoning gevonden, een verborgen schoorsteen op bronzen helmstukken, twee stenen potten...misschien bewijzen voor een vroegere bebouwing, een 'refugiehuis' van een klooster of abdij.

Hoegaarden centrum rond 1760

(Uittreksel uit de Ferrariskaart, 1778)

De drukke bierhandel van de 18de eeuw maakte goede besrating noodzakelijk

Rond het jaar 1700, werd een stuk kasseiweg gelegd in de richting van Houtem, te beginnen vanaf de "Grote Brouwerij", aan de beek (eigendom van de familie Vandermolen). In 1735 werd de Gasthuisstraat in orde gebracht tot aan het huis "Pletinckx" (hoek met de Putzeysstraat). In 1746 werd beslist een stuk kassei te leggen naast de muur van het kerkhof, dat rond de kerk lag, om deze te ondersteunen.

In 1748 zal de dorpsraad een nieuwe bestrating eenparig goedkeuren vanaf het huis Pletinckx tot aan de Tiense Steenweg.

Nu waren er twee mogelijkheden om die verbinding met de Tiense Steenweg tot stand te brengen:

- ofwel beneden, langs de “*oude heerwegh*” (Doelstraat),
- ofwel boven, langs de Molenweg (Pastorijstraat) die kon verbreed en gekasseid worden.

Dit gaf aanleiding tot de grote ruzie.

In 1749, zijn de werken aan de gang. De kassei is reeds gelegd, zoals voorzien, tot aan de kerk; tevens wordt het stuk naast de kerkhofmuur aangelegd. Nu wilden de kopstukken der gemeente vanaf het kerkhof, de kasseiweg langs de Molenweg verder doortrekken, om langs daar de verbinding met de Tiense Steenweg te maken; de oude baan onderaan zou dan in zijn slechte toestand blijven liggen. Dit plan stuitte op heftig verzet; van nu af zullen de poppen aan 't dansen gaan.

Op 2de Paasdag, 1749, werd ter vervanging van Schepers, wiens mandaat verstreken was, Bartolomeus Bueckens als nieuwe burgemeester (gemeenteontvanger) verkozen. Hij wordt het kopstuk der tegenpartij. “*Wat*”, zegt hij, “*de bijzonderste straat niet herstellen*” zoals bedoeld werd, en dan een “*nieuwe*” straat “*aanleggen daar op dat molenwegje, en dit omdat Servaes Sweerts enkele brouwersvriendjes wil bevoordelingen die daar nu toevallig gaan wonen zijn! Dat mag en dat zal niet zijn*” In die zin stuurde hij een protestnota naar de Luikse overheid; de grote twist neemt een aanvang.

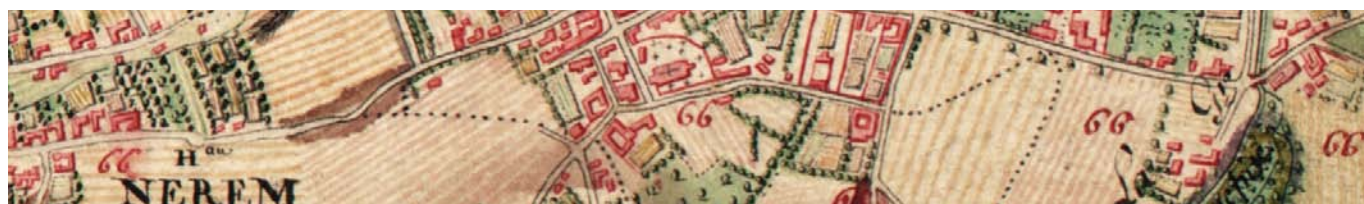
Snel vormen zich twee partijen die tot vechtensklaar tegenover mekaar staan: de “*Partij Sweerts*” of het kamp der “*Regentie*”; en de partij “*Bueckens*” of het kamp der oppositie

Sweerts(Regentie)

← Bueckens (Oppositie)

Meier : Ant. Collard	Burgemeester : Bueckens
Griffier (sekretaris) Servaes Sweerts	
Schepenen : H. Struys, Bern. Vandermolen, Karel Van Nerum, Evrard Dumont en Antoine Le Brasseur	4 gezworenen : P.Nys, P.Stockmans, J.B.Godefridy en Lemmens (gezworenen van Nerm-Overlaar-Hoksem en Bost
6 gezworenen : J.B. De Kinder, H. Hoebanckx, Hubert Sweerts, Lam. Labours, Lamb. Huybens en Schepers	

Buiten Bueckens, zijn het mannen van weinig tel die noch lezen noch schrijven kunnen! Wat kunnen die 5 geringe oppositieleden tegen 13 van de meest vooraanstaande burgers en regeerders van Hoegaarden? Hoe hebben ze het aangedurfd op te staan tegen de machtige coalitie der Regentie? En toch heeft het weinig gescheeld of ze waren als volledig overwinnende partij uit de strijd gekomen. Ze hebben dit niet alleen gekund, een machtige man werkte met hen mee achter de schermen.

De molenweg vanuit Aalst/Nerm naar de molen van Steenberg (aan de Gete)

- 7 *Paradijshoeve(Sweerts) en Arendsnest (Sweerts)*
- 1 *kerk*
- 6 *kerkhofmuur*
- 18 *woonhuis van Carolus (Karel) Van Nerum (x Barbe Sweerts)*
- 13 *Cruysblockhoeve (Sweerts-Peeters)*
- 17 *11.000 Maagdenhoeve (Bernard Vandermolen)*
- 16 *K. Albertlaan*

Verloop der gebeurtenissen.

00-07-1749:

Protestnota van Bueckens naar Luik

03-08-1749:

De Regentie, in kennis gesteld van deze protestnota, schrijft op zijn beurt naar Luik om te beduiden dat de aanleg van de nieuwe straat het gevolg is van een éénparig beslissing van de dorpsraad in 748, toen Bueckens nog niet verkozen was. Men vraagt tevens aan Luik dat de opposanten – een onbenullig klikje – tot de orde zouden geroepen worden.

11-08-1749:

Ordonnantie van Luik, bevel gevend de straten van Hoegaarden te herstellen en de begonnen werken voort te zetten.

18-08-1749:

De oppositie gaat heftig te keer omdat ze in het ongelijk is gesteld. Ze stuurt een nieuwe brief naar Luik waarin wordt toegegeven dat in 1748 de beslissing is gevallen een nieuwe kassei te leggen tot de Tiense Steenweg, maar dat hiermee bedoeld werd die te leggen op de “*oude weg*”, de gewone en de kortste weg, en dus niet langs de molenweg achter de kerk. Dat nieuw plan hebben de regenten willen uitvoeren zonder medeweten en tegen de wil van de gezworenen der gehuchten, en dan uitsluitend om een paar vriendjesbrouwers terwille te zijn. Dan volgt een verdachtmaking betreffende de herkomst van het geld hiervoor aangewend: het zou het geld zijn dat enkele jaren tevoren werd ontvangen om Franse troepen te huisvesten en dat aan de belanghebbende burgers niet werd uitgekeerd (Achteraf zal blijken dat die geldhistorie puur verzonnen is; niettemin zal ze als bijzonderste argument uitgespeeld worden om het volk tegen de regeerders op te jagen.)

28-08-1749:

Nogmaals geeft Luik geen gehoor aan de oppositie en hernieuwt zijn ordonnantie van 11-08 laatstleden. De oppositie is slim, ze wil tijd winnen. Deze nieuwe ordonnantie, nodig om de werken te kunnen voortzetten, komt in haar handen en wordt 12 weken op zakgehouden. Waarschijnlijk was dit een Manoeuvre om het gunstig weder te latenvoorbijgaan zonder werken: in de winter immers, moet men er niet aan denken een straat aan te leggen. Dit feit van de achterhouding der ordonnantie is een eerste aanwijzing dat Van Simphoven, kapitein der politie, een hand in het spel had: hij immers is de tussenpersoon van Luik en de Gemeente die alle bevelen van de Luikse overheid aan het dorpsbestuur moet overmaken. De straatwerken waren dus stilgelegd.

21-11-1749:

Nieuw verzoekschrift en protest van de oppositie. Nogmaals die verdachtmaking van geldverduistering ten nadele van de volksgemeenschap. Er wordt tevens gewag gemaakt van de zware onkosten die de nieuwe straat zal vergen; het verzoekschrift eindigt met een zeer dringende aanvraag om ter plaatse een onderzoek in te stellen.

04-12-1749:

Tegenschrift van de Regentie.

07-12-1749:

Persoonlijke brief van Sweerts aan zijn vriend Keppenne, de zaakgelastigde te Luik, aan wie hij zijn grote ongerustheid te kennen geeft nopens dit geplande en aangevraagde onderzoek.

Als tegenzet, moet gemanoeuvreerd worden om de kosten van dit onderzoek op de aanvragers te schuiven, op de tegenpartij dus: “...als onze tegenpartij zal vernemen dat zij voor de onkosten moet instaan, zal ze eerst nog wel eens napeinzen. Maar kome wat wil, wij hebben niets te vrezen. In afwachting, beste vriend, smee ik U, goed uit uw ogen te zien, en mij onmiddellijk te verwittigen als er wat gebeurt...”

11-12-1749:

Het grote onderzoek te Hoegaarden:

We geven het relaas zoals Sweerts het aan zijn vriend Keppene vertelt opdat deze het aldus opgesteld en nog wat beter op punt gezet zou overmaken aan de prins-bisschop van Luik:

Mijnheer Keppenne, zonder ons iets vooraf te laten weten, zijn de afgevaardigde onderzoekers gisteren toegekomen. Ze waren vergezeld van de meier en de griffier van Bevekom en van hun advocaat Clermont. Zichtbaar tegen ons vooringenomen, hebben ze hun onderzoek ingesteld. Zo oordeelden ze dat de weg der oppositie veel belangrijker was omdat dit de “koninklijke weg” was; ze beweerden ook dat die weg maar de helft zou kosten van de “onze”. Die heren van Bevekom, onze tegenstanders, spraken ons in alles tegen en weken geen voetstap van de onderzoekers zodat we geen kans kregen om hen eens afzonderlijk te spreken om onze eigen redenen uiteen te doen. De onderzoekers vroegen een landmeter en deze werd bijgehaald. Clermont hielp hem de kaart opmaken en zorgde dat hij niets optekende van de vele voorhanden moeilijkheden langs “hun” weg.

Zonder vooringenomenheid, moet men erkennen dat “onze” straat, hoewel 10 roeden langer, veel voordeliger zou uitvallen en maar de helft zal kosten van de andere. De onderzoekers bleven – tenminste uiterlijk – onberoerd ten overstaan van al onze opmerkingen. Na het onderzoek van het terrein, wilden de onderzoekers nog alle inwoners van Hoegaarden en van de gehuchten bijeenroepen en persoonlijk ondervragen. Zulks moeten onze tegenstrevers hun opgedrongen hebben; het was zeker een opgemaakt spel. Toen aan de inwoners dan gevraagd werd of ze vooraf geraadpleegd waren aangaande deze “nieuwe” straat en of ze er hun toestemming voor gegeven hadden en of ze die nuttiger achtten, hebben bijna allen ontkennend geantwoord. Maar dit moet u, beste vriend, niet verwonderen, want onze tegenstanders hadden het er op aangelegd om die eenvoudige lieden op erg lasterlijke en misdadige wijze te misleiden en tegen ons op te jagen. Ze hebben hun wijs gemaakt dat de regenten een zeer belangrijke som geld hadden ontvangen om de bevoorrading en de rantsoenen der Franse troepen aan hen uit te keren en dit geld nu hebben op zak gehouden om het aan te wenden voor de nieuwe straat en dat de afgevaardigden van Luik daarover nu recht zouden uitspreken. Vanzelfsprekend koesterden dan die eenvoudige mensen sinistere gedachten tegenover ons, regenten. Ze kwamen in woede tegen ons aanlopen en durfden de gemeenste laster tegen enkele van ons uitkramen tot schandaal van iedereen. Daarenboven was er nog dit: Zij die wel voor ons waren, moesten aan een kant gaan staan en hun namen werden opgetekend, zodat verscheidene, door schrik bevangen, hun gevoelens niet durfden uiten. Alles bij mekaar genomen, het schijnt ons door al die buitengewone omstandigheden, dat de tegenstrevers door zulke lage manoeuvres, maar ene zaak voor ogen hadden, nl. het gezag van de Regentie in Hoegaarden omver te werpen, af te schaffen, een instelling nochtans

die sedert onheugelijke tijd bestaat en ten allen tijde maar één doel heeft nagestreefd: het algemeen welzijn der Gemeenschap. We kunnen er nog bijvoegen dat de griffier van Bevekom in dit alles een rol heeft gespeeld waarvan drager van deze brief, feiten zal vertellen waar geen minste twijfel over bestaat. We weten van te voren welke uitslag zal zijn van dit partijdig onderzoek. Nochtans hebben we ons niets te verwijten betreffende ons gedrag en het gedrag van alle goedmenende burgers die de hierbijgevoegde verklaring hebben ondertekend. Ik bid U, de zaak goed te volgen. Zorg dat de Prins zijn beslissing uitstelt totdat we alle bewijzen in handen hebben.

Hoegaarden, de 13-12-1749

Get. Servaes Sweerts

(Vertaald uit het Frans, taal die Sweerts even goed machtig was als het Vlaams, zijn moedertaal).

Deze pathetische brief van Sweerts, hoewel privaat en persoonlijk, bevat zeer zakelijke gegevens over de hangende kwestie en bijzonder over dit partijdig onderzoek. We kunnen er uit afleiden dat Sweerts het zeer goed voorhad met het bestuur van de Gemeente.

Is hij misschien niet volledig vrij te pleiten van favoritisme ten overstaan van zijn vrienden, toch geeft hij de indruk van werkelijk gemeend te hebben dat de nieuwe bestrating voordeliger zou uitvallen wegens de ernstige moeilijkheden, het moerassig gedeelte en een steil heuveltje langs de andere weg.

De tegenstanders konden op sommige punten misschien gelijk hebben, maar het blijkt zonneklaar dat ze met dubieuze manoeuvres tewerk zijn gegaan. Ze hebben het volk opgejaagd om hun belangen te dienen, en dit met een geldkwestie uit de lucht te grijpen die maar vuige laster was. Dit geldargument zal later niet hernomen worden als de leugenachtigheid hiervan werd bewezen.

Bueckens is een stroman: achter hem staan andere mannen, rivalen en jaloersers van Sweerts en konsoorten. De Heren van Bevekom werden er bijgesleurd zagezegd als tolken van Bueckens die geen Frans kent, maar in feite zijn het hevige tegenstrevers van meier Collard en secretaris Sweerts. Verder zal blijken dat die Heren van Bevekom de afgevaardigde onderzoekers te St.-Truiden zijn gaan afhalen – ze waren dus op de hoogte van hun komst; het gemeentebestuur niet – en ze hebben die onderzoekers te St.-Truiden rijkelijk getrakteerd. Toen de afvaardiging in Hoegaarden toekwam, was alles al in kannen en kruiken zonder dat de Regentie van iets wist.

Na dit onderzoek, heeft de beslissing van Luik op zich niet laten wachten; ze werd medegedeeld op 28-12-1749 en luidde als volgt:

Zijne Doorluchtige Eminentie,

“Gezien het rapport van zijn afgevaardigden, gezien ook het plan ons voorgelegd door de landmeter en de hierover gehouden bespreking, verbiedt de verdere voltooiing vande nieuwe straat; veroordeelt de meier, de schepenen en gezworenen met hun aanhangers tot alle kosten van het ingestelde onderzoek. Wij gebieden aan de Gemeenschap van Hoegaarden te herstellen en te doen herstellen de “grote oude weg” en diensvolgens de nodige karweien te verrichten”

Gegeven in Private Raad van Zijne Eminentie de 18-12-1749

Gezien: Breidbaets

Tegenhandtekening: L. Chestret

Dit was klaar en duidelijk een verpletterende nederlaag voor de Regentie. Maar het spel is nog niet ten einde. Er gebeurt nu wat bijzonders. Diezelfde ordonnantie van Luik werd als naar gewoonte, voor de Hoogmis van zondag, 21 december, in het kerkportaal aangeplakt; bij het uitgaan der Mis, was ze verdwenen! Nadien zal sergeant Andries bekennen dat hij dit aanplakbiljet op bevel van kapitein Van Simphoven moest aftrekken, onmiddellijk na de Consecratie. Ongetwijfeld werd dit gedaan om de Regentie te verhinderen er een afschrift van

te nemen, afschrift dat nodig was om de actie te kunnen voortzetten en beroep te kunnen aantekenen bij het hogere gerechtshof. De Regentie is verplicht navraag te doen te Luik om een officiële bevestiging te hebben van de voormelde veroordeling.

Als eerste tegenzet, begint de Regentie een massa volk uit de dorpskom bij elkaar te roepen om een gemeenschappelijke verklaring te ondertekenen waarin bevestigd wordt dat het nooit gebruikelijk is geweest de gewone burgers om advies te vragen over hetgeen de Regentie wil beslissen, dat de nieuwe bestrating hun volle toestemming had, enz...

“dat alle voorvallende saecken deselve vrijheyt regarderende, nooit de gemeyne ingesetenendaertoe geconsulteert, ontboden, noch te geconvoceert en worden,.... Maar ter contrarie door de vs. Regeerders sijn afgehandelt ende gedaen geweest.

Dat allentgene alsoo door dieselve regeringe geschiet, altijdt is voor goets ende van waerde gehouden.... Dat allen hetgene dese tegenwoordige wethouders ende regeerders gedaen ende geordonneert hebben tot hermaeckinge vanden ouden heerwegh ende vervoordering van denselve.... Is streckende tot een waerlijck profijt deser gemeynte, ende principaelijk van de cuype, ende denselve zamen den cant van het kerckhof alwaer hij begonst is, den alderprofijtelijcksten is uyt oorsaecke dat”)

Dit manifest dat hij bij andere bewijsstukken zal gevoegd worden, werd ondertekend door 68 vooraanstaande mannen der “cuype”.

Om in beroep te gaan, zal nu druk gewerkt worden aan een uitgebreid verweerschrift. Sweerts zal alle elementen verzamelen en zijn zaakvoerder Keppenne zal alles ordenen en op punt stellen in een meesterlijk opstel.

Einde december, ligt het klaar. Het is een indrukwekkend pleidooi van 24 blz. in groot formaat.

Als inleiding wordt aangegeven hoe de Regentie van Hoegaarden van oudsher wijselijk is samengesteld. Dan volgt heel snel de geschiedenis van A tot Z, hoe de bestrating dwars door Hoegaarden, begonnen is en wat thans werd voltooid. Ook hetgeen voorafging in het conflict wordt genoteerd. Vooral het onderzoek der afgevaardigden wordt uitvoerig besproken met aangifte van alle onregelmatigheden die gebeurd zijn en met de weerlegging van alle valse aantijgingen. De oorsprong van alle moeilijkheden, zo wordt betoogd, is de afgunst van die vreemde heren uit Bevekom die de bloeiende bierhandel van Hoegaarden benijden en graag zouden willen zien tenietgaan. Onder die omstandigheden was het niet te verwonderen dat de onderzoekers ongunstig advies hebben uitgebracht.

Tevens wordt hevig protest aangetekend tegen het feit dat zij, de regeerders, die geen onderzoek hebben aangevraagd, toch tot de onkosten van dit onderzoek werden veroordeeld. Vervolgens, een uitgebreide bewijsvoering om aan te tonen dat de nieuw geplande bestrating alle voordelen, en de oude, alle nadelen heeft. Het argument dat herhaaldelijk terugkomt en waar bijzonder de nadruk wordt op gelegd, is het feit dat de nieuwe straat een gevolg is van een regelmatige beslissing van de dorpsraad volgens wettelijke procedure.

Tot slot van het pleidooi, wordt alle laster tegen Sweerts op schitterende wijze weerlegd, en worden zijn verdiensten in volle daglicht gesteld. (Volgens de tegenpartij was Sweerts de ontwerper van de nieuwe straat, het zwarte schaap tegen wie alle aanvallen waren gericht).

Dat zijn de bijzonderste punten uit dit fameuze verweerschrift. Het moet te Luik indruk gemaakt hebben, temeer dat op tal van plaatsen, rake verwijzingen zijn aangebracht naar teksten en uitspraken van bekende rechtsgeleerden.

Het beroep werd aanvaard: er zal een rechtsgeding gehouden worden waar de twee partijen zullen op verschijnen. Het volledig dossier van alle voorhanden stukken, ook het manifest der trouwe Hoegaardiërs met passend commentaar, werd aan Luik overgemaakt op 05-01-1750.

De Regentie wil een fijne zet doen: de vraag wordt gesteld, in wiens naam de tegenpartij spreekt en handelt; ze heeft geen enkel mandaat gekregen. Aan Luik wordt dan ook gevraagd de tegenpartij op het proces niet te laten verschijnen als ze geen behoorlijk mandaat of constitutie heeft ontvangen. (Vermoedelijk hebben Sweerts en konsoorten heimelijk gehoopt dat de oppositie geen constitutie meer kon bekomen; de oppositie echter was ook slim!) Het geding zal beslecht worden op 17-02-1750. In het begin van februari, heeft de partij Bueckens 14 dagen uitstel gevraagd om de vereiste stukken voor het gerecht te krijgen; ze vraagt tevens dat intussen alle audiënties aan Sweerts en zijn aanhangers zouden geweigerd worden! Dit gevraagd uitstel was waarschijnlijk vooral nodig om klaar te komen met hun constituering of mandaatgeving. Ze hebben in hun laatste verzoekschrift wel ondertekend: “*de geconstitueerden van de gehele gemeenschap en vrijheid van Hoegaarden*”, maar dat was nog niet het geval: ze hadden nog geen constitutie en ze zullen daar nu in allerijl voor zorgen. Dit wordt nog het schoonste van de historie.

Alle gehuchten en de dorpskom, worden door kapitein G.Vansimphoven en B.Bueckens afgelopen. Ze geven bevel aan de korporaals van deze plaatsen hun manschappen in spoedvergadering bijeen te roepen. Die vergadering moet constitutie geven aan een afgevaardigde van het gehucht voor het aanstaande rechtsgeding.

De Regentie was weer verschalkt: op het laatste ogenblik, vernemen ze wat er gaande is. Vliegensvlug, lopen meier Collard en Schepen Sweerts op hun beurt de gehuchten af om tegenbevel te geven en dit onder druk van dreigementen.

Ziehier, dan in het kort hoe het is afgelopen en wat voor een notaris van St.-Truiden werd verklaard:

Te Nerm:

De kaporaal is rondgegaan om zijn 20 manschappen op te roepen. Terwijl hij daarmee bezig is, komt de sergeant vanwege meier Collard te zijnen huize. Vermits de kaporaal uithuizig is, zegt de sergeant aan de vrouw dat de bijeenroeping niet mag doorgaan. Als de kaporaal zal thuiskomen, zwicht hij voor de dreigementen van de meier hem door zijn vrouw meegedeeld. Toch zullen 11 inwoners voor notaris verschijnen om constitutie te geven aan hun gezworene P.Stockmans. Een verklaring van afkeuring der nieuwe straat wordt bijgevoegd.

Te Aalst:

De gezworene van Aalst, Lamb. Labours stond aan de kant der Regentie, maar hij is oud en versleten. 27 op de 31 mannen van Aalst stellen hun oude gezworene af en verkiezen een nieuwe, Godgaf Van Mol. Hetzelfde spel van order en tegenorder als te Nerm. De mannen van Aalst hebben zich niet gelegen gelaten aan de dreigementen van Collard en Sweerts en “hebben hun plicht gedaan en vergaderd”.

Te Hoksem:

Achttien inwoners geven mandaat aan J.B. Godefridy, hun gezworene die van bij de aanvang, partijganger was van Buckens.

Te Houtem:

Drieëntwintig stemgerechtigden verkiezen een nieuwe gezworene, Bernard Collard, in vervanging van Hubens ('n oude voorstander), zo pas overleden. Ze leggen een verklaring af van de tegenorder van meier Collard onder dreigement.

Te Bost:

Men is er gezwicht voor het tegenbevel van de meier. Slechts vier man zijn opgedaagd om een verklaring van het gebeurde af te leggen.

Te Overlaar:

Twaalf op de veertien stemgerechtigden mandateren hun gezworene Pierre Nijs. Ze verklaren dat de nieuwe straat werd begonnen buiten hun weet en tegen hun wil.

Te Rommerson:

Collard en Sweerts, vergezeld van de gezworene der plaats, Lamb.Sweerts, zijn de geplande vergaderingen komen afdreigen. De kaporaal heeft toegegeven.

Te Hoegaarden-kom:

Meier Collard en de sergeant hebben de vergadering afgelast; niettemin zijn 52 mannen bijeengekomen om B. Buckens, hun Burgemeester, te mandateren voor het geding.

De tegenpartij was dus klaar voor zijn mandaatgeving door de gemeenschap. Het aantal van hun partijgangers is indrukwekkend. Binnen 5 dagen zal het Hoge Gerecht van Luik uitspraak moeten doen, Hoe zal deze uitspraak luiden? De partij Sweerts heeft veel troeven in handen. Zij zijn de door Luik aangesteld regenten en dit voor hun leven; zij moeten, in naam van de Luikse overheid, de gemeente besturen; de anderen hebben maar zeker medezeggenschap, trouwens het zijn meestal ongeletterde mensen. De nieuwe straat is het gevolg van een regelmatige procedure. Sweerts en Collard zijn tot hertoe, trouwe dienaren van Luik geweest; Luik mag ze thans niet laten vallen in t voordeel van de kleine mant.

Van de andere kant heeft de oppositie een schijn van gelijk: de oude baan is wel de kortste en is “*de*” baan. Wordt de Regentie gelijk gegeven, dan is in Hoegaarden een volksoproer te vrezen, iets waar Luik ondervinding heeft opgedaan.

Op gestelde dag, 17 februari, worden de twee partijen gedagvaard. Zijn aanwezig in de gerechtszaal:

Voor de Regentie:	G. Collard, meier
	Servaes Sweerts, griffier
	H.Struys en hun advocaat Raick
Voor de oppositie:	Bartolomeus Buckens, de burgemeester
	Bernard Collard
	Godgaf Van Mol
	Pierre Stockmans
	J.B.Godefridy
	4 gezworenen

Ze worden bijgestaan door hun advocaat Clermont en hun tolk, een andere Clermont

De wijze uitspraak luidde:

De twee wegen, de oude en de nieuwe die begonnen is, zullen allebei hersteld en gekasseid worden. Alle onkosten van de bestrating en de gerechtskosten moeten door de gemeenschap gedragen worden.

Betere uitspraak kon niet gegeven worden. Zo werd de zaak bijgelegd en door de twee partijen ondertekend. – In de tegenpartij waren er twee die hun handtekening met een kruisje moesten zetten!- En zo kreeg Hoegaarden een nieuwe straat, thans de Pastorijstraat.

De kosten van het rechtsgeding beliepen 2.288 florijnen, bijna zoveel als de nieuwe straat zou gekost hebben, nl. 3.000 florijnen. In die onkosten waren inbegrepen:

- 5 reizen van Sweerts naar Luik
- 2 reizen van Collard naar Luik
- De onkosten van de baljuw
- Het salaris van advocaat Raick
- Het salaris van procureur Kepenne
- Het salaris van advocaat-rechter De Chestret
- De onkosten van de menigvuldige geschriften
- De onkosten van het onderzoek van 11-12-1749
- Van het meesterloon van Clermont, advocaat der tegenpartij, wordt niet gesproken:

heeft de tegenpartij dit misschien uit eigen zak moeten betalen?

(J. Vander Velpen, Geschiedenis van Hoegaarden, 1959)

J. Vander Velpen (Hoegaarden 1905-Diest 1988)

De beschermde monumenten van Hoegaarden

De St.-Gorgoniuskerk	sinds	25.03.1938	staatsblad	25.04.1938	monument
Pastorie ⁸		25.03.1938		25.04.1938	monument
Sint Janskerk		25.03.1938		25.04.1938	monument
Sint-Ermelindiskerk ⁹		26.11.1942		24.02.1943	monument
		15.04.1981		19.06.1981 ¹⁰	
Sint-Ermelindiskapel ¹¹		18.02.1949		17.03.1949	monument
Sint-Rochuskapel		29.01.1952		10.03.1952	monument
Kapel van de Heilige Katharina		06.07.1957		05.09.1957	monument
Hoeve 'De 11.000 Maagden' ¹²		15.10.1974		18.04.1975	monument
Nerm 'Het Schip' ¹³		24.02.1975		09.09.1975	monument
Huis: 'Fouyn'		25.03.1975		09.09.1975	monument
Huis te Hoksem ¹⁴		25.03.1975		09.09.1975	monument
Sint-Servatiuskerk ¹⁵		04.07.1975		23.12.1975	monument
Sint-Servatiuskerk onmiddellijke omgeving		04.07.1975		23.12.1975	landschap
Sint-Lambertuskerk met naastliggende hoeve		04.11.1976		18.12.1976	monument
Omgeving van de Sint-Lambertuskerk		04.11.1976		18.12.1976	landschap
Dorpskern Meldert		15.04.1981		19.06.1981	dorpsgezicht
Pastorie ¹⁶		15.04.1981		19.06.1981	monument
Prins Kardinaalhoeve ¹⁷ (met inbegrip van de middeleeuwse toren)					

⁸ Pastorijsstraat 30

⁹ Sint Ermelindisstraat

¹⁰ Zie nummer wetgeving 0050 en 1705

¹¹ Sint Ermelindisstraat

¹² Pastorijsstraat 47

¹³ Nerm 117

¹⁴ Kerkstraat 31 te Hoksem

¹⁵ Rommersom

¹⁶ St.-Laurentiusstraat 1

¹⁷ Kerkstraat 34

	15.04.1981	19.06.1981	monument
Orgel in de Sint-Ermelindiskerk	12.10.1981	05.02.1982 ¹⁸	monument
Orgel in de St.-Niklaaskerk ¹⁹	12.10.1981	05.02.1982 ²⁰	monument
Muziekkiosk	06.02.1990	27.04.1990	monument
VML Kapittelhuis Hoegaarden	06.02.1990	27.04.1990	monument
Houtmarkt 2-3 Hoegaarden (gesloten hoeve met herenwoning	06.02.1990	27.04.1990	monument
Omgeving Houtmarkt Hoeg.	06.02.1990	27.04.1990	dorpsgezicht
Villa Tremouroux-Dumont ²¹ Hoeg.	06.02.1990	27.04.1990	monument
Omgeving villa Tremouroux-Dumont (onmiddellijke omgeving villa + dreef, bakstenen brug, omwalling, park en weilanden	06.02.1990	27.04.1990	dorpsgezicht
Kasteel van Meldert ²² (met het wagenhuis, orangerie en zwembad)	14.01.1993	11.03.1993	monument
Omgeving kasteel van Meldert ²³ (kasteeldomein van Meldert)	14.01.1993	11.03.1993	dorpsgezicht
Celismolen ²⁴ Hoegaarden	19.07.1994	24.11.1994	monument
Omgeving Celismolen Hoegaarden (onmiddellijke omgeving Celismolen-watermolen	19.07.1994	24.11.1994	dorpsgezicht
Sint-Niklaaskerk (met inbegrip van de begraafplaats voor de gesneuvelden en de totaal ommuurde siertuin)	25.01.2006	28.04.2006	monument
Pastorie ²⁵ (met inbegrip van de ommuurde tuin en het smeedijzeren straathekken	25.01.2006	28.04.2006	monument
Villa des Roses met tuin	09.01.2008		monument

Een jaarabonnement kost 12.5 euro, te storten op rekening 310-0370021-52
Hoegaarden geeft nog twee andere tijdschriften uit (elk 4x/jaar):
't Moutstockje, driemaandelijks blad van de Hoegaardse biergilde
Familieschoon, driemaandelijks tijdschrift van de Confrerie van de V Geslachten
Een abonnement op **de drie tijdschriften samen kost 26 euro** te storten op dezelfde rekening:

310-0370021-52

Onze website www.heemkring-hoegaarden.be

Inlichtingen: Etienne Grooten, Residentie Beatrijs, 169, 3300 Tienen, 016/81 72 35
Of e-mail: dodionm@hotmail.com

Bestuursleden Heemkundige Kring: Sweerts Georges (voorzitter), Grooten Etienne (secretaris), Kleynen Yvette, De Dobbeleer Elise, Nitelet Diane, Cipers Rik, Bouthé Irène, Saelmaekers Erik, Bart Hendrix, Van Nerum Arthur, Caroline Geens, Wasily Pedjko, Dodion Maurice

¹⁸ Zie nummer wetgeving 0050 en 1615

¹⁹ Kerkstraat Outgaarden

²⁰ Zie nummer wetgeving 0050 en 1615

²¹ Klein Overlaar 77

²² Waversesteenweg 1

²³ Bosbergstraat, Waversesteenweg

²⁴ Klein Overlaar 75

²⁵ Kerkstraat 19 Outgaarden